

[5202] - 131
M.A. (Semester - I)
SANSKRIT
वाल्मीकिरामायणम् – किष्किन्धाकाण्ड
(2008 Pattern)

समय: 3 घंटे]

[पूर्णांक : 80

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं।

प्रश्न 1) Translate into English or Marathi any four of the following passages.

खालीलपैकी कोणत्याही चार उताऱ्यांचे मराठी किंवा इंग्रजीत अनुवाद लिहा.

- i) अथ तस्य निनादं तं सुग्रीवस्य महात्यनः।
शुश्रावाक्तः पुरगतो वाली भ्रातुरमर्षणः॥
श्रुत्वा तु तस्य निनादं सर्वभूतप्रकम्पनम्।
मदश्रैकपदे नष्टः क्रोधश्चापादितो महान्॥
- ii) पथ्य लक्ष्मण वैदेच्या संव्यक्तं हियमाणया।
उत्तरीयमिदं भूमौ शरीरद्भूषणानि च ॥
नाहं जानामि केयूरे नाहं जानामि कुण्डले।
नूपूरे त्वाभिजानामि नित्यं पादभिवन्दनात्॥
- iii) पद्मकोशपलाशाणी द्रष्टुं दृष्टिर्हि मन्यते।
सीताया नेत्रकोशाभ्यां सहशानीति लक्ष्मण॥
पद्मकेसरसंसृष्टो वृक्षान्तरविनिसृतः ।
निःश्वास इव सीताया वाति वायुर्मनोहरः॥
- iv) स सुग्रीवं च तारां च साङ्गदां सहलक्ष्मणः।
समानशोकः काकुत्स्यः सान्त्वयान्निदमब्रवीत्।
न शोकपरितापेन श्रेयसा युज्यते मृतः।
यदत्रानन्तरं कार्यं तत्समाधातुमर्हथ॥

- v) राज्यं प्रशासतस्तस्य पितृपैतामहं महत्।
अहं सर्वेषु कालेषु प्रणतः प्रेष्यवत् स्थितः॥
मायावी नाम तेजस्वी पूर्वजो दुब्दुभेः सुतः।
तेन तस्य महद्वैरं वालिनः स्त्रीकृतं परा॥
- vi) स तां पुष्करिणीं गत्वा पद्मोत्पलझषाकुलाम्।
रामः सौमित्रिसहितो विललापाकुलेन्द्रियः॥
तत्र दृष्ट्वैव तां हर्षादिन्द्रियाणि चकम्पिरे ।
स कामवशमापन्नः सौमित्रिनिदमब्रवीत्॥

प्रश्न 2) Explain with reference to the context any four of the following:

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) ततोऽग्निं दीव्यमानं तौ चक्रतुश्च प्रदक्षिणम्।
ii) शासनाद्वापि मोक्षाद्वा स्तेनः पापात्प्रमुच्यते।
iii) नापरीक्षितवीर्येण सुग्रीवः सख्यमेष्यति।
iv) त्वं वयस्योऽसि हृद्यो मे एकं दुःखं सुखं च नौ।
v) लक्ष्मणेन सह भ्राता रामोऽयं सत्यविक्रमः।
vi) शोकार्तस्यापि मे पम्पा शोभते चित्रकानना।

प्रश्न 3) Describe the character - sketch of vali.

वालीचे व्यक्तिचित्र स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Critically appreciate Ist canto of किष्किंधाकांड.

किष्किंधाकाण्डाच्या पहिल्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.

प्रश्न 4) Describe in detail about enmity of वाली & सुग्रीव.

वाली आणि सुग्रीवाच्या वैराविषयी सविस्तर लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on the nature descriptions in the किष्किंधिकाण्ड.

रामायणातील निर्सगवर्णन यावर निबंध लिहा.

प्रश्न 5) Write critical notes on any two of the following.

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

i) Description of Pampa lake.

पम्पा सरोवर वर्णन.

ii) Friendship of Ram & Sugriva.

राम - सुग्रीव सख्य.

iii) शिबिकावर्णनम्.

[5202] - 132

M.A. (Semester - I)

SANSKRIT

ऋग्वेद, अथर्ववेद, यास्कांचे निरुक्त

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांचे समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) Translate following stanzas into English or marathi with explanatory notes
-any four [16]

पुढील मंत्रांचे मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा-कोणतेही चार:

- i) उषो यद्दद्य भानुना वि द्वारावृणवो दिवः।
प्र नो यच्छतादवृकं पृथु च्छर्दिः प्र देवि गोमतीरिषः॥
- ii) प्र तद्विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः।
यस्योरूषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा॥
- iii) उत देवा अवहितं देवा अन्नयथा पुनः।
उतागरश्चक्रुष देवा देवा जीवयथा पुनः॥
- iv) वि पथो वाजसातये चिनुहि वि मृधो जहि।
साधन्ता मुग्र नो धियः॥
- v) ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करेति कनीयान् त्रीन् कृणवामेत्याह। कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट
ऋभवस्तत् पनयद्वचो वः॥
- vi) सत्यमहं गभीरःकाव्येन सत्यं जातेनास्मि जातवेदाः।
ने मे दासो नार्यो महित्वा व्रतं मीमाय यदहं धरिष्ये॥

प्रश्न 2) Explain the concept of philosophical hymns from ऋग्वेद with the help of नासदीय-hymn. [16]

नासदीय-सूक्ताच्या आधारेने ऋग्वेदातील दार्शनिक-सूक्तांची संकल्पना स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Critically appreciate the अश्विनौ hymn (ऋग्वेद 1.116). अश्विनौसूक्त (ऋग्वेद 1.116) याचे चिकित्सक रसग्रहण करा

प्रश्न 3) Explain with reference to the context - any four [16]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा-कोणतेही - चार

- i) समाम्नायः समाम्नातः । स व्याख्यातव्यः।
- ii) उच्चावचा पदार्था भवन्तीति गार्ग्यः।
- iii) सीमिति परिग्रहार्थीयो वा पदपूरणो वा।
- iv) साक्षात्कृतधर्माण ऋषयो बभूवुः।
- v) सैषा पुरुषगही न शास्त्रगही इति ।
- vi) इन्द्रियनित्यं वचनमौदुम्बरायणः।

प्रश्न 4) Write detailed notes on-any two [16]

सविस्तर टीपा लिहा कोणत्याही दोन

- i) वार्ध्यायणि's concept of षड्भावविकार
'षड्भावविकार' ही वार्ध्यायणीची संकल्पना
- ii) Theory related to नाम and आख्यात as explained in निरुक्त निरुक्तात स्पष्ट केलेले 'नाम' आणि 'आख्यात' याविषयक सिध्दान्त.
- iii) Praise of knowledge. ज्ञानप्रशंसा

प्रश्न 5) Write notes on any two

[16]

टीपा लिहा कोणत्याही दोन

- i) Various names of अथर्ववेद
अथर्ववेदाची विविध नावे
- ii) Arrangement of ऋग्वेदसंहिता
ऋग्वेदसंहितेची रचना.
- iii) सर्वाणि नामानि आख्यातजानि।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P920

[Total No. of Pages : 3

[5202] - 133

M.A. (Semester - I) (Paper - III)

SANSKRIT (Special) (Group - A) साहित्य

अभिज्ञानशाकुन्तलम्

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांचे समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) Translate any four of the following into English or Marathi.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) असंशयं क्षत्रपरिग्रहक्षमा
यदार्यमस्यामभिलाषि मे मनः।
सतां हि संदेह पदेषु वस्तुषु
प्रमाणमन्तः करणप्रवृत्तयः॥
- ii) तुरगखुरहतस्तथा हि रेणु -
र्विटपविषक्तजलार्द्रवल्कलेषु।
पतति परिणतारूण प्रकाशः
शलभसमूह इवाश्रमद्रुमेषु॥
- iii) अयं स ते निष्ठति संगमोत्सुको
विशङ्कसे भीरू यतोऽवधीरणाम्।
लभेत वा प्रार्थयिता न वा श्रियं
श्रिया दुरापः कथमीप्सितो भवेत्॥
- iv) भवन्ति नम्रास्तरवः फलागमै
र्नवाम्बुभिर्दूर विलम्बिनो घनाः।
अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः
स्वभाव एवैष परोपकारिणाम्॥

P.T.O.

- v) अर्थो हि कन्या परकीय एव
तामद्य संप्रेष्य परिग्रहीतुः।
जातो ममायं विशदः प्रकामं
प्रत्यर्पितन्यास इवान्तरात्मा॥
- vi) कृताभिमर्शा मनुमन्यमानः
सुतां त्वया नाम मुनिविमान्यः।
मुष्टं प्रतिग्राहयता स्वमर्थं
पात्रीकृतो दस्युरिवासि येन॥

प्रश्न 2) Explain with reference to the context any four of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) दर्शनेनैव भवतीनां पुरस्कृतोऽस्मि।
ii) ग्लपयति यथा शशाङ्कं न तथा हि कुमुद्वतीं दिवसः।
iii) सेयं याति शकुन्तला पतिगृहं सर्वैरनुज्ञायताम्।
iv) धन्यास्तदङ्गरजसा मलिनीभवन्ति ।
v) चिरस्य वाच्यं न गतः प्रजापतिः।
vi) भर्तुर्बहुमता भव।

प्रश्न 3) Write an essay on उपमा कालिदासस्य। [16]

उपमा कालिदासस्य यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Write critical appreciation of IIIrd act of शाकुन्तलम्

शाकुन्तलाच्या तिसऱ्या अंकांचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

प्रश्न 4) Describe the role of प्रियंवदा and अनसूया in शाकुन्तलम् [16]

शाकुन्तलातील प्रियंवदा आणि अनसूयेची भूमिका वर्णन करा.

OR/किंवा

Critically appreciate कालिदास as a nature poet.

कालिदासः एक निसर्गकवी विवेचक रसग्रहण करा.

प्रश्न 5) Write critical notes on any two of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) Song of हंसपदिका
हंसपदिकेचे गीत
- ii) Benufits of Hunting
मृगयेचे फायदे
- iii) Reanion of दुष्यन्त and शकुन्तला
दुष्यन्त आणि शकुन्तलेचे पुनर्मीलन
- iv) Charactersketch of विदूषक
विदूषकाचे व्यक्तिचित्र

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3379

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 134

M.A. (Semester - I)

SANSKRIT

VEDANTA (Group - B)

Mandukyopanishad with Gaudapadakarika

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate with explanatory notes into English or Marathi, any Four of the Following verses. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार कारिकांचे इंग्रजी किंवा मराठी मध्ये विवेचक टीपांसह भाषांतर करा.

i) त्रिषु धामसु यद्भोज्यं भोक्ता यश्च प्रकीर्तितः।

वेदैतदुमयं यस्तु स भुञ्जानो न लिप्यते॥

ii) अनादिमायया सुप्तो यदा जीवः प्रबुध्यते।

अजमनिद्रमस्वप्नमद्वैतं बुध्यते तदा॥

iii) निश्चितायां यथा रज्ज्वां विकल्पो विनिवर्तते।

रज्जुरेवेति चाद्वैतं तदृदात्मविनिश्चयः॥

iv) यथा भवति बालानां गगनं मलिनं मलैः।

तथा भवत्यबुद्धानामात्मापि मलिनो मलैः॥

v) कारणं यस्य वै कार्यं कारणं तस्य जायते।

जायमानं कथमजं भिन्नं नित्यं कथं च तत्॥

vi) विप्राणां विनयो ह्येष शमः प्राकृत उच्यते।

दमः प्रकृतिदान्तत्वादेवं विद्वान्शमं व्रजेत्॥

P.T.O.

Q2) Explain the concept of 'आत्मा' as described in गौडपादकारिका. [16]

गौडपादकारिकेमध्ये वर्णिलेली आत्म विषयक संकल्पना स्पष्ट करा.

OR / अथवा

Explain 'प्रणवोपासना' as described in गौडपादकारिका.

गौडपादकारिकेमध्ये वर्णिलेली प्रणवोपासना स्पष्ट करा.

Q3) Explain the importance of 'गौडपादकारिका' in Advaita Philosophy. [16]

अद्वैत तत्त्वज्ञानामध्ये गौडपादकारिकेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

OR / अथवा

Explain in detail the 'अलातशान्तिप्रकरण' of गौडपादकारिका

गौडपादकारिकेनुसार 'अलातशान्तिप्रकरण' स्पष्ट करा.

Q4) Explain any four sentences with reference to the content. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) दैवस्येष स्वभावोऽयमाप्तकामस्य का स्पृहा।
- ii) ओङ्कारो विदितो येन स मुनिर्नेतरो जनः।
- iii) तथा विश्वमिदं दृष्टं वेदान्तेषु विचक्षणैः।
- iv) बन्ध्यापुत्रो न तत्त्वेन मायया वापि जायते।
- v) सर्वज्ञता हि सर्वत्र भवतीह महाधियः।
- vi) नानात्वं निन्धते यच्च तदेवं हि समञ्जसम्॥

Q5) Write explanatory notes on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) माण्डूक्योपनिषत्
- ii) गौडपादकारिका व बौद्धदर्शन
- iii) वैतथ्यप्रकरण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3380

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 135

M.A. (Part - I) (Semester - I)

SANSKRIT

GRAMMAR (Group - C)

Title - अष्टाध्यायी - III - 2

सिद्धान्तकौमुदी (अजन्तपुंल्लिंगम्)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Explain fully any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

- i) हरतेरनुद्यमनेऽच्।
- ii) आतोऽनुपसर्गे कः।
- iii) सप्तम्यां जनेः डः।
- iv) पुरि लुङ् चास्मे।
- v) गापोष्टक्।
- vi) कर्मण्यण्।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) कृत्तद्धितसमासाश्च।
- ii) सुडस्योरुकारेकारौ जशटङ्पाश्चेतः।
- iii) लशक्वतद्धिते।
- iv) अतोङ्गात्परस्य डे इत्यस्य यादेशः स्यात्।
- v) सर्वादीनि सर्वनामानि।
- vi) अट्कुप्वाङ्नुम्व्यवायेऽपि।

P.T.O.

Q3) Write descriptive paragraphs on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विस्तृत परिच्छेद लिहा.

- i) खित् प्रत्ययाः
- ii) क्विप् प्रत्ययः
- iii) कृदन्ताः
- iv) धात्वधिकारः

Q4) Write short notes on any four of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) अङ्गम्
- ii) निष्ठा
- iii) विभक्तिः
- iv) अनुबन्धाः
- v) घिसंज्ञा
- vi) प्रातिपदिकम्

Q5) Explain any four forms of the following quoting relevant rules of Pānini : [16]

पाणिनीची योग्य सूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणतीही चार रूपे स्पष्ट करा.

रामाणाम्, सर्वस्मै, गोदः, प्रियंवदः, कविषु, रामान्, निशाकरः अंशहरः

[5202] - 136

M.A. (Semester - I)

SANSKRIT Veda (Special) (Group - D)

ऋग्वेद, अथर्ववेद, सायण भाष्यभूमिका, वैदिक व्याकरण
(2008 Pattern)

समय: 3 घंटे]

[पूर्णांक : 80

- सूचना :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) सभी प्रश्नों के लिए समान अंक हैं।

प्रश्न 1) Translate into English or Marathi with notes (any four)

[16]

इंग्रजीत अथवा मराठीत सटीप भाषांतर करा (कोणतेही चार)

- 1) त्वमग्ने रूद्रो असुरो महो दिवस्त्वं शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे।
त्वं वातैररूणैर्यासि शंगयस्त्वं पूषा विधतः पासि नु त्मना॥
- 2) यज्ञेन वर्धत जातवेदसंमग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा।
समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम्॥
- 3) देवं बर्हिर्वर्धमानं सुवीरं स्तीर्णं राये सुभरं वेद्यस्याम्।
घृतेनाक्तं वसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या यज्ञियासः॥
- 4) स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो
यस्मिन्सुजाता इषयन्त सूरयः।
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो
नित्ये तोके दीदिवांसं स्वे दमे।
- 5) वेनस्तत् पश्यत् परमं गुहा यद् यत्र
विश्वं भवत्येकरूपम्
इदं पृश्निरदुहज्जायमानाः स्वर्विदो
अभ्यनूषत त्राः॥
- 6) अश्विना त्वाग्ने मित्रा वरूणोभा विश्वे देवा मरूतस्त्वा ह्यन्तु।
अथा मनो वसुदेयाय कृष्णुष्व ततौ न उग्रो वि भजा वसूनि॥

प्रश्न 2) Write a detailed note on आप्री hymns. [16]

आप्रीसूक्तावर सविस्तर टीप लिहा.

OR/किंवा

Explain the importance of त्रिषप्तीय hymn. (अथर्व.१.१)

त्रिषप्तीय सूक्ताचे (अथर्व.१.१) महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) Write short notes on any four of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयावर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- 1) 'गृत्समद
- 2) Peculiar epithets of अग्नि
अग्नीची वैशिष्ट्य पूर्ण विशेषणे
- 3) Date of the ऋग्वेद
ऋग्वेदाचा काळ
- 4) Arrangement of the अथर्ववेद
अथर्ववेदाची रचना
- 5) Names of the अथर्ववेद
अथर्ववेदाची नावे
- 6) King in the Atharvavedic society.
अथर्ववेदकालीन समाजातील राजा.

प्रश्न 4) Explain with reference to context any four of the following: [16]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही चार)

- 1) आदिशन्माधवाचार्य वेदार्थस्य प्रकाशने।
- 2) अत्र केचिदाहुः तद्व्याख्यानम् (ऋग्वेदव्याख्यानम्) आदौ युक्तम्।
- 3) यज्ञस्य मात्रां विमिमीत उ त्वः।
- 4) लक्षणप्रमाणाभ्यां हि वस्तुसिद्धिः।
- 5) वाक्यनियमात्।
- 6) केषाचिन्मंत्राणांमर्थो विज्ञातुं न शक्यते ।

प्रश्न 5) Write short notes on any four of the following:

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- 1) Peculiar vedic words in your syllabus.
तुमच्या अभ्यासक्रमातील वैशिष्ट्यपूर्ण वैदिक शब्द
- 2) वैदिक स्वराघात Vedic Accent
- 3) उपसर्ग in the Vedic language.
वैदिक भाषेतील उपसर्ग
- 4) Peculiarities of vedic nominal forms
वैदिक नामरूपांची वैशिष्ट्ये
- 5) देवताद्वंद्वसमास
- 6) अज्मध्यस्थ : ऽकारः

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P923

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 137

M. A. (Semester - I)

SANSKRIT(Paper - IV)

सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्)

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) सर्व प्रश्नांचे समान गुण आहेत.

Q1) Explain fully any four of the following -

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा -

- i) कर्तुरीप्सिततमं कर्म ।
- ii) कर्तृकरणयोस्तृतीया ।
- iii) स्पृहेरीप्सितः ।
- iv) यतश्च निर्धारणम् ।
- v) कर्तृकर्मणोः कृति ।
- vi) आधारोऽधिकरणम् ।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following -

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा -

- i) अत्यन्तसंयोगे किम् । मासस्य द्विरधीते ।
- ii) भक्षेरहिंसार्थस्य न । भक्षयति अन्नं बटुना ।
- iii) इहोक्तार्यत्वाद्विभक्तेरप्राप्तौ वचनम् ।
- iv) इयमेव हि अपिशब्दस्य पदार्थद्योतकता नाम ।
- v) उपयोगे किम् । नटस्य गाथां शृणोति ।
- vi) 'विभाषा' इति योगविभागाद् गुणे स्त्रियां च क्वचित् ।

P.T.O.

Q3) Explain in detail द्वितीया विभक्ति OR तृतीया विभक्ति as described in Siddhantakaumudi. [16]

सिद्धान्तकौमुदीमध्ये वर्णिल्याप्रमाणे द्वितीया विभक्ती किंवा तृतीया विभक्ती सविस्तर स्पष्ट करा.

Q4) Write descriptive paragraphs on any two. [16]

पुढीलपैकी दोहोंवर सविस्तर परिच्छेद लिहा.

- i) प्रथमा विभक्ति:
- ii) कारकाणि
- iii) कर्मप्रवचनीया:

Q5) Recognize the cases (विभक्ति) of underlined words quoting relevant rules of Panini (any eight). [16]

पाणिनीची सूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणत्याही आठ अधोरेखित शब्दांच्या विभक्ती ओळखा.

- i) ग्रामं गच्छन् तृणं स्पृशति ।
- ii) सुधां क्षीरनिधिं मथ्नाति ।
- iii) जपम् अनु प्रावर्षत् ।
- iv) पुत्रेण सहागतः पिता ।
- v) जटाभिः तापसः ।
- vi) फलेभ्यो याति ।
- vii) अन्नस्य हेतोर्वसति ।
- viii) हिमवतः गङ्गा प्रभवति ।
- ix) जगतः कर्ता कृष्णः ।
- x) गोषु कृष्णा बहुक्षीरा ।

[5202] - 231

M. A. (Paper - I) (Semester - II)

SANSKRIT

कादंबरी-शुकनासोपदेश

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) सर्व प्रश्नांचे समान गुण आहेत.

Q1) Translate in to English or Marathi any four of the following.

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्लिश किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- a) यौवनारम्भे च प्रायः शास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापि कालुष्यमुपयाति बुद्धिः । अनुज्झितधवलतापि सरागैव भवति यूनां दृष्टिः । अपहरति वात्येव शुष्कपत्रं समुद्रभूत रजोभ्रान्ति-रतिदूरम् आत्मेच्छया यौवनसमये पुरुषं प्रकृतिः ।
- b) दर्शनप्रदानमपि अनुग्रहं गणयन्ति । दृष्टिपातमपि उपकारपक्षे स्थापयन्ति । सम्भाषणमपि संविभागमध्ये कुर्वन्ति । आज्ञामपि वरप्रदानं मन्यन्ते । स्पर्शमपि पावनमाकलयन्ति ।
- c) अमृतसहोदरा अपि कटुविपाका । विग्रहवती अपि अप्रत्यक्ष दर्शना । परूषोत्तमरता अपि खलजनप्रिया रेणुमयीव स्वच्छमपि कलुषीकरोति । यथा यथा चेयं चपला दीप्यते तथा तथा दीपशिश्नेव कज्जलमलिनमेव कर्म केवलमुद्वमति ।
- d) गुरुपदेशश्च नाम पुरुषाणामश्विलमलप्रक्षालनक्षयमजल स्नानम् अनुपजातपलितादिवैरूप्यमजरं वृद्धत्वम्, अनारोपितमेदोदोषं गुरुकरणम् । असुवर्णविरचनम्-ग्राम्यं कर्णाभरणम् । अतीतज्योतिरालोकः नोद्वेगकरः प्रजागरः ।
- e) त्वगन्तरिततृतीयलोचनं स्वललाटमाशङ्कते । दर्शनप्रदानमप्यनुग्रहं गणयन्ति । दृष्टि पातमप्युपकारपक्षे स्थापयन्ति । सम्भाषणमपि संविभागमध्ये कुर्वन्ति । आज्ञामपि वरप्रदानं मन्यन्ते । स्पर्शमपि पावनमाकलयन्ति ।
- f) न हि तं पश्यामि यो ह्यपरिचितयानया न निर्भर-मुपगूढ; यो वा न विप्रलब्धः । नियतमियमालेख्यगतापि चलति; पुस्तकमध्यपीन्द्रजालमाचरति उत्कीर्णापि विप्रदभते, श्रुताप्यभिसब्धते चिन्तितापि वञ्चयति ।

Q2) Explain with reference to context any four of the following - [16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. -

- i) अतिगहनं तमो यौवनप्रभवम् ।
- ii) परस्वरविरूढं चेन्द्रजालमिव दर्शयन्ती प्रकटयति जगति निजं चरितम् ।
- iii) भवाहशा एव भवन्ति भाजनान्युपदेशानाम् ।
- iv) विश्वला हि राजप्रकृतिः ।
- v) पिशाचैरिव ग्रस्यन्ते ।
- vi) अभिषेकसमये एवैषां मङ्गलक्लशजलैरिव प्रक्षाल्येत दक्षिणाम् ।

Q3) Discuss the statement “गद्यं कवीनां निकषं वदन्ति”. [16]

“गद्यं कवीनां निकषं वदन्ति” या विधानाची चर्चा करा.

OR/किंवा

Describe Royal Glory - राजलक्ष्मी - according to 'Sukanasa'.

शुकनासाच्या मतानुसार राजलक्ष्मीचे वर्णन करा.

Q4) Critically appreciate importance of गुरूपदेश. [16]

‘गुरूपदेशाचे महत्त्व’ याचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Describe Historical & Mythological references in - शुकनासोपदेश.

शुकनासोपदेशातील ऐतिहासिक व पौराणिक संदर्भ यांचे वर्णन करा.

Q5) Write explanatory notes on any two of the following. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा.

- i) Literary principles reflected in शुकनासोपदेश.
शुकनासोपदेशात प्रतिबिंबित झालेली साहित्यिक तत्त्वे.
- ii) Style of Bānabhatta.
बाणभट्टाची शैली.
- iii) Figure of speech in शुकनासोपदेश.
शुकनासोपदेशातील अलंकार.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P925

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 232

M. A. (Semester - II)

संस्कृत (SANSKRIT)

ऋग्वेद, अथर्ववेद, निरुक्त

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) सर्व प्रश्नांचे समान गुण आहेत.

Q1) Translate with notes in to English or Marathi any four of the following. [16]

इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये सटीप भाषांतर करा. (कोणतेही चार)

- i) शं नो भव हृद आ पीत इन्दो पितेव सोम सूनवे सुशेवः ।
सखेव सख्य उरूशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ॥
- ii) कायमानी वना त्वं यन्मातृरजगन्पः ।
न तत्ते अग्ने प्रमृषे निवर्तनं यदूरे सन्निहाभवः ॥
- iii) इन्द्र सोमं सोमपते पिवेमं माध्यंदिनं सर्वं चारू यत्ते ।
प्रपुथ्या शिप्रे मघवन्नृजीषिन् विमुच्या हरी इह मादयस्व ॥
- iv) त्वादत्तेभी रूद्र शन्तमेभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।
व्यं स्मद् द्वेषो वितरं व्यंहो व्यमीवाश्चातयस्वा विषूचीः ॥
- v) सहृदयं सांमनस्यमविद्वेषं कृणोमि वः ।
अन्यो अन्यमभि हर्यत वत्सं जातमिवाध्या ॥
- vi) चक्षुषा ते चक्षुर्हन्मि विषेण हन्मि ते विषम् ।
अहे म्रियस्व मा जीविः प्रत्यग्भ्येतु त्वा विषम् ॥

P.T.O.

Q2) Attempt critical appreciation of मण्डूक hymn (ऋ. ७.१०३). [16]

मण्डूकसूक्ताचे (ऋ. ७.१०३) विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Discuss - त्रयीभिन्नोऽथर्ववेदः । (अथर्ववेद is different from the त्रयी.)

चर्चा करा - त्रयीभिन्नोऽथर्ववेदः । (अथर्ववेद त्रयीहूत निराळा आहे.)

Q3) Write notes on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- i) यम
- ii) भिक्षु hymn
- iii) राज्ञः संवरणम्
- iv) अथर्ववेदाची रचना

Q4) Explain with reference to context any four of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) अथाप्युपधाविकारो भवति ।
- ii) अथापि प्रकृतय एवैकेषु भाष्यन्ते विकृतय एकेषु ।
- iii) नित्यं ह्यविज्ञातुर्विज्ञानेऽसूया ।
- vi) अथ तद्धितसमासेष्वेकपर्वसु चानेकपर्वसु च पूर्वं पूर्वमपरमपरं प्रविभज्य निर्ब्रूयात् ।
- v) यथार्थं विभक्तीः संनमयेत् ।
- vi) अर्थनित्यः परीक्षेत केनचिद्धृत्तिसामान्येत ।

Q5) Write etymologies of the following : (any eight) [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही आठ शब्दांच्या व्युत्पत्ती लिहा.

i) आदित्यः	ii) समुद्रः
iii) हिरण्यम्	vi) गौः
v) नाकः	vi) दिशः
viii) रात्रिः	viii) उषः
ix) कक्ष्या	x) दण्डः

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P926

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 233

M. A. (Part - I) (Semester - II)

SANSKRIT

संस्कृत साहित्यग्रूप

शिशुपालवधम् (Gr. - A)

(Paper - III) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following.

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

- i) मृणालसूत्रामलमन्तरेण स्थितश्चलच्चामरयोदयंसः ।
भजेडमितः पातुकसिद्धसिन्धोरभूतपूर्वा रूचमम्बुराशे : ॥
- ii) तय्यातसीसूनसमानभासो भ्राम्यन्मयूखावलिमण्डलेन ।
चक्रेणरेजे यमुनाजलौघः स्फुरत्महावर्त इवैकवाहः ॥
- iii) कुतूहलेनेव जवादुपेत्य प्राकारभिल्या सहसा निषिद्धः ।
रसन्नरोदीद् भृरामम्बुवर्ण व्याजेन यस्या बहिरम्बुवाहः ॥
- iv) उदयनि विततोर्ध्वरश्मिरज्जावहिमरूचौ
हिमधाम्नि याति चास्तम् ।
वहति गिरिरयं विलम्बिघटादृय -
परिवारितवारणेन्द्रलीलाम् ॥
- v) सायं शशाङ्ककिरणाहतचन्द्रकान्त -
निस्यन्दिनीरनिकरेण कृताभिषेकाः ।
अर्कोप लोल्लसितवह्निमिरह्नि तप्ता -
स्तीव्रं महाव्रतमिवात्र चरन्ति वप्राः ॥
- vi) निःश्वासचूमं सह रत्नभाभिभित्त्वोत्थिनं भूमिमिवोरगाणाम् ।
नीलोपलस्यूतविचित्रधातुमसौ गिरिं रैवतकं ददर्श ॥

P.T.O.

Q2) Explain with reference to the context any four of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) चक्रेण रेजे यमुनाजलौघः स्फुरन्महावर्त इवेकबाहुः ।
- ii) यत्रातपे दातुमिवाधितल्पं विस्तारयामास तरङ्गहस्तैः ।
- iii) प्रायेण निष्क्रामति चक्रपाणौ नेष्टं पुरो द्वारवतीत्वमासीत् ।
- vi) सहस्रसङ्ख्यैर्गगनं शिरोभि पादैर्युवं व्याप्य वितिष्ठमानम् ।
- v) उत्सङ्गसाङ्गेहरिणस्य मृगाङ्कमूर्त्तेः ।
- vi) न द्वन्द्व दुःखमिह किञ्चिदकिञ्चनोऽपि ।

Q3) Critically appreciate श्रीकृष्णवर्णनम् । [16]

श्रीकृष्णवर्णनाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Critically appreciate रैवतक वर्णनम् ।

रैवतक वर्णनाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Q4) Evaluate 3rd sarga of शिशुपालवधम् in the light of characteristics of Epic. [16]

महाकाव्याच्या लक्षणानुसार शिशुपालवधाच्या तिसऱ्या सर्गाचे मूल्यमापन करा.

OR/किंवा

Write an essay on Imagination of Magha.

माघाची कल्पनाशक्ती यावर निबंध लिहा.

Q5) Write critical paragraphy on any two of the following : [16]

- i) द्वारकावर्णनम्
- ii) श्रीकृष्णालंकारवर्णनम्
- iii) Style of माघ-माघाची शैली
- vi) Description of sea
समुद्रवर्णन

▽▽▽▽

[5202] - 234

M.A. (Part - I) (Semester - II)

SANSKRIT

संस्कृत-वेदान्त (Group - B)

ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्य 1.1.1-4, 1.1.12-19

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate any two paragraphs with explanatory notes into English or Marathi. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांचा इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये सटीप भाषांतर करा.

- i) जन्मोत्पत्तिरादिरस्येति तद्गुणसंविज्ञानो बहुव्रीहिः। जन्मस्थितिभङ्गं समासार्थः। जन्मनश्चादित्वं श्रुतिनिर्देशापेक्षं वस्तुवृत्तापेक्षं च। श्रुतिनिर्देशस्तावत् 'यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते' इत्यस्मिन्वाक्ये जन्मस्थितिप्रलयानां क्रमदर्शनात्। वस्तुवृत्तमपि, जन्मना लब्धसत्ताकस्य धर्मिणः स्थितिप्रलयसंभवात्। अस्येति प्रत्यक्षादिसनिधापितस्य धर्मिण इदमा निर्देशः। षष्ठी जन्मादिधर्मसंबन्धार्था। यत् इति कारणनिर्देशः। अस्य जगतो नामरूपाभ्यां व्याकृतस्यानेककर्तृभोक्तृसंयुक्तस्य प्रतिनियतदेशकालनिमित्तक्रियाफलाश्रयस्य भनसाप्यचिन्त्यरचनारूपस्य जन्मस्थितिभङ्गं यतः सर्वज्ञात्सर्वशक्तेः कारणाद् भवति तद् ब्रह्मेति वाक्यशेषः।
- ii) कोऽयमध्यासो नामेति। उच्यते - स्मृतिरूपः परत्र पूर्वदृष्टावभासः, तं केचिदन्यत्रान्यधर्माध्यास इति वदन्ति। केचित्तु यत्र यदध्यासस्तद्विवेकाग्रनिबन्धनो भ्रम इति। अन्ये तु यत्र यदध्यासस्तस्यैव विपरीतधर्मत्वकल्पनामाचक्षते। सर्वथापि त्वन्यस्यान्यधर्मावभासतां न व्यभिचरति। तथा च लोकेऽनुभवः-शुक्तिका हि रजतवदवभासते, एकश्चन्द्रः सद्वितीयवदिति। कथं पुनः प्रत्यगात्मन्यविषयेऽध्यासो विषयतद्दर्माणाम्। सर्वे हि पुरोऽवस्थिते एव विषये विषयान्तरमध्यस्यति युष्मत्प्रत्ययापेतस्य च प्रत्यगात्मनोऽविषयत्वं ब्रवीषि।
- iii) ननु ज्ञानं नाम मानसी क्रिया। न। वैलक्षण्यात्। क्रिया हि नाम सा यत्र वस्तुस्वरूपनिरपेक्षैव चोद्यते, पुरुषचित्तव्यापाराधीना च। यथा यस्यै देवतायै हविर्गृहीत स्यात्तां मनसा ध्यायेद्वष्टकरिष्यन् इति। संध्यां मनसा ध्यायेत इति चैवमादिषु। ध्यानं चिन्तनं यद्यपि मानसं तथापि पुरुषेण कर्तुमकर्तुमन्यथा वा कर्तुं शक्यं पुरुषतन्त्रत्वात्। ज्ञानं तु प्रमाणजन्यम्। प्रमाणं च यथाभूतवस्तुविषयमतो ज्ञानं कर्तुमकर्तुमन्यथा वा कर्तुमशक्यम्। केवलं वस्तुतन्त्रमेव तत्। न चोदनातन्त्र नापि पुरुषतन्त्रम्। तस्मात्मानसत्वेऽपि ज्ञानस्य महद्वैलक्षण्यम्।

P.T.O.

Q2) Explain with reference to the context any four of the following sentences.[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) तमेतमेवंलक्षणमध्यासं पण्डिता अविद्येति मन्यन्ते।
- ii) चोदनाप्रवृत्तिभेदाच्च।
- iii) तुशब्दः पूर्वपक्षव्यावृत्त्यर्थः।
- iv) भेदव्यपदेशाच्च।
- v) मान्त्रवर्णिकमेव च गीयते।
- vi) मयटो विकारार्थत्वात्।

Q3) Explain शंकराचार्य's views on अविद्या [16]

शंकराचार्यांचा अविद्याविषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

OR / किंवा

Explain शंकराचार्य's interpretation on अथातो ब्रह्मजिज्ञासा
शंकराचार्यांचे अथातो ब्रह्मजिज्ञासा यावरील विवेचन स्पष्ट करा.

Q4) Explain the importance of शंकराचार्य Philosophy. [16]

शंकराचार्यांचे भारतीय दर्शनातील महत्त्व स्पष्ट करा.

OR / किंवा

How does शंकराचार्य explains the sutra तत्तु समन्वयात्
शंकराचार्यांनी तत्तु समन्वयात् हे सूत्र कसे स्पष्ट केले आहे.

Q5) Write critical notes on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) शंकराचार्य's style of interpretation
शंकराचार्यांची व्याख्यानशैली
- ii) The compound
ब्रह्मजिज्ञासा समास
- iii) The concept of अविद्या
अविद्या ही संकल्पना

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3382

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 236

M.A. (Part - II)

SANSKRIT

VEDA (Group - D)

(Rgveda, Atharvaveda, Rgvedabhashyabhumika and Vedic Grammar)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate the following stanzas into English or Marathi with explanatory notes - any 4. [16]

पुढील मंत्रांचे मराठी किंवा इंग्रजीमध्ये सटीप भाषांतर करा. कोणतेही 4

- i) ग्रावाणेव तदिदर्थ जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ।
ब्रह्माणेव विहृदथ उक्थशासा दूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा॥
- ii) मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसोऽध्वर्यवः स पूर्णा वष्ट्यासिचम्।
तस्मा एतं भरत तद्वशो ददिहोत्रात्सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः॥
- iii) सिन्धुर्न क्षोदः शिमीवाँ ऋघायतो वृषेव वध्रीरभि वष्ट्योजसा।
अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः॥
- iv) यस्तिष्ठति चरति यश्च बश्चति यो निलायं चरति यः प्रतङ्कम्।
द्वौ संनिषद्य यन्मन्त्रयेते राजा तद् वेद वरुणस्तृतीयः॥
- v) अयं यो विश्वान्हरितान्कृणोष्युच्छोचयन्नग्निरिवाभिदुन्वन्।
अथा हि तक्मन्नरसो हि भूया अथा न्यऽधराड् वा परेहि॥
- vi) स प्रजापतिः सुवर्णमात्मन्नपश्यत् तत् प्राजनयत्॥

Q2) Critically appreciate the वरुण-सूक्त 2.25 from the ऋग्वेद. [16]

OR/ किंवा

Critically appreciate the काल-सूक्त 19.53 from the अथर्ववेद.

P.T.O.

Q3) Write detailed notes on - any 2.

[16]

सविस्तर टीपा लिहा. कोणत्याही 2

- i) Vedic Infinitives - वैदिक हेत्वर्थक धातुसाधित विशेषणे
- ii) Vedic accentuation - वैदिक स्वराघात
- iii) Vedic Aorist - वैदिक लुङ् लकार किंवा तृतीय भूतकाळ
- iv) Special features of Vedic alphabets - वैदिक वर्णमालेची वैशिष्ट्ये

Q4) Write detailed notes on - any 2.

[16]

सविस्तर टीपा लिहा. कोणत्याही 2

- i) Importance of वेदाङ्ग named व्याकरण in the Vedic studies - 'व्याकरण' ह्या वेदाङ्गाचे वैदिक अध्ययनाच्या दृष्टीने महत्त्व
- ii) अनुबन्ध-चतुष्टय from ऋग्भाष्यभूमिका-ऋग्भाष्यभूमिकेतील अनुबन्ध-चतुष्टय
- iii) Characteristics of the ब्राह्मण - texts - ब्राह्मण-ग्रंथांची लक्षणे
- iv) Types of Vedic mantras and their features - वैदिक मन्त्रांचे प्रकार आणि त्यांची लक्षणे.

Q5) Write analytical note on - any 1.

[16]

चिकित्सक टीपा लिहा. कोणतीही 1.

- i) Deity अग्नि from the ऋग्वेद - ऋग्वेदातील अग्निदेवता
- ii) Subject-matter of the अथर्ववेद - अथर्ववेदाचे वर्णन-विषय

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P927

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 237

M. A. (Semester - II)

SANSKRIT - IV

Linguistics and Sanskrit Essay Writing

भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे व संस्कृत निबंध लेखन

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) सर्व प्रश्नाचे समान गुण आहेत.

Q1) Write an essay on पदविचार.

[16]

पदविचार यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

What is ment by प्राकृत? Write an essay on प्राकृत languages.

प्राकृत म्हणजे काय आणि प्राकृतभाषा यावर निबंध लिहा.

Q2) Explain Indo-Aryan language family in detail.

[16]

इन्डो आर्यन् - भाषाकुळ सविस्तर स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Write an essay on Sanskrit Phonology.

संस्कृत वर्णशास्त्र यावर निबंध लिहा.

Q3) Write short notes on any two of the following.

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

i) इन्डो इराणिअन भाषाकुळ

Indo-Iraniyan language family

ii) अभिहितान्वयवाद

iii) Inflexional syntax

प्रत्यय मूलक वाक्यरचना

iv) Agglutinative syntax

संघट्ट वाक्यरचना

P.T.O.

Q4) Write short notes on any four of the following.

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर लघु टीपा लिहा.

- i) Glottis - स्वर तंत्री
- ii) Places of articulation
उच्चारण स्थाने
- iii) Phoneme (ध्वनि)
- iv) Defination of language
भाषा-शब्दाची व्याख्या
- v) आभ्यन्तरप्रयत्न
- vi) Anaptyxis - स्वरभक्ति

Q5) Write an essay in sanskrit on any one of the following :

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृत भाषेत निबंध लिहा.

- i) वृक्षो रक्षति रक्षितः ।
- ii) सर्वेऽपि सुखिनः सन्तु ।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P928

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 331

M. A. (Semester - III)

SANSKRIT

30131 - मुद्राराक्षस

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) सर्व प्रश्नांचे समान गुण आहेत.

Q1) Translate any four of the following into English or Marathi.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) कौटिल्यः कुटिलमतिः स एष येन
क्रोधाग्नौ प्रसभमदाहि नन्दवंशः ।
चन्द्रस्य ग्रहणमिति श्रुतेः सनाम्नो
मौर्येन्दोर्द्विषदभियोग इत्यवैति ॥
- ii) स्तुवन्ति श्रान्तास्याः क्षितिपतिमभूतैरपि गुणैः
प्रवाचः कार्पण्यददवितथवाचोपि पुरुषाः ।
प्रभावस्तृष्णायाः स खलु सकलः स्यादितरथा
निरीहाणामीशस्तृणमिव तिरस्कार विषयः ॥
- iii) कार्योपक्षेपमादौ तनुमपि रचयस्तस्य विस्तारमिच्छ -
न्बीजानां गर्मितानां फलमतिगहनं गूढमुदभेदयंश्च ।
कुर्वन्बुद्ध्या विमर्शं प्रसृतमपि पुनः संहरन्कार्यजातं
कर्ता वा नाटकानामिममनुभवति क्लेशमस्मद्विधो वा ॥
- iv) बुद्धिजलनिर्झरैः सिच्यमाना देशकालकलशैः ।
दर्शयिष्यति कार्यफलं गुरुकं चाणक्यनीतिलता ॥
- v) जयति जलदनीलः केशवः केशिघाती
जयति च जनदृष्टिचन्द्रमाश्चन्द्रगुप्तः ।
जयति जयनकार्यं यावत्कृत्वा च सर्वं
प्रतिहतपरपक्षा आर्यचाणक्यनीतिः ॥

P.T.O.

- vi) प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः
 प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः ।
 विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः
 प्रारब्धमुत्तमगुणा न परित्यजन्ति ॥

Q2) Explain with reference to the context any four of the following. [16]

- पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.
- दुराराध्या हि राजलक्ष्मीरात्मवद्विरपि राजभिः ।
 - न निष्प्रयोजनमधिकारवन्तः प्रभुभिराहुयन्ते ।
 - एकमपि नीतिबीजं बहुफलनामेति यस्य तव ।
 - राज्यं हि नाम राजधर्मानुवृत्तिपरस्य नृपतेर्महदप्रीतिस्थानम् ।
 - चित्राकारा नियतिरिव नीतिर्नयविदः ।
 - अहो दुर्बोधश्चाणक्यबटोर्नीति मार्गः ।

Q3) Write a critical appreciation of Act II or Act VI of मुद्राराक्षस. [16]

मुद्राराक्षसाच्या दुसऱ्या किंवा सहाव्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Q4) Describe character sketch of चाणक्य. [16]

चाणक्याच्या व्यक्तिरेखेचे वर्णन करा.

OR/किंवा

Write an essay on the style of विशाखदत्त.

विशाखदत्ताची शैली या विषयावर निबंध लिहा.

Q5) Write critical notes on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- Significance of मुद्रा
मुद्रेचे वैशिष्ट्य
- Character Sketch of चन्दनदास
चन्दनदासाची व्यक्तिरेखा
- विशाखदत्त S knowledge of Political science
विशाखदत्ताचे राज्यशास्त्राचे ज्ञान
- सन्धि

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P929

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 332

M. A. (Part - II) (Semester - III)

SANSKRIT

अर्थसंग्रह

(Paper - 3.2) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Explain fully any four of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

- i) सोमपदे मत्वर्थलक्षणया सोमवता यागेनेष्टं भावयेदिति वाक्यार्थबोधः ।
- ii) अङ्गप्रधानसंबन्धबोधको विधिः विनियोगविधिः ।
- iii) कर्माङ्गद्रव्याद्युद्देशेन विधीयमानं कर्म संनिपत्योपकारकम् ।
- iv) तत्र क्रमपरवचनं श्रुतिः । तच्च द्विविधम् ।
- v) नामधेयत्वं च निमित्तचतुष्टयात् ।
- vi) उभयाकांक्षा प्रकरणम् ।

Q2) Explain with examples भावना OR प्रयोगविधि.

[16]

उदाहरणे देऊन भावना किंवा प्रयोगविधी पूर्ण स्पष्ट करा.

Q3) Write detailed notes on गुणविधि and विशिष्टविधि.

[16]

गुणविधी आणि विशिष्टविधी यावर सविस्तर टीपा लिहा.

OR/किंवा

Explain fully विनियोगविधि with its six pramāṇās.

सहा प्रमाणांच्या साहाय्याने विनियोगविधी संपूर्ण स्पष्ट करा.

P.T.O.

Q4) Write paragraphs on any two of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर परिच्छेद लिहा.

- i) धर्म
- ii) मन्त्र
- iii) अर्थवाद

Q5) Write short notes on any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) वेद
- ii) अपूर्वविधि
- iii) संनिपत्योपकारकाणि
- vi) अधिकारविधि
- v) उत्पत्तिविधि:
- vi) मत्वर्थलक्षणा

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P930

[Total No. of Pages : 3

[5202] - 333

M. A. (Semester - III)

SANSKRIT

SPL. Group A : साहित्य-चम्पूरामायण स्तबक I & II

(2008 Pattern) (Paper - III)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) सर्व प्रश्नांचे समान गुण आहेत.

Q1) Translate any four of the following.

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे भाषान्तर करा.

- a) अथ सरसिजयोनेराज्ञया रामवृत्तं
करबदरसमानं प्रेक्ष्य दृष्ट्या प्रतीच्या ।
शुभमतनुत काव्यं स्वादु रामायणाख्यं
मधुमयभणितीनां मार्गदर्शी महर्षिः ॥
- b) यद्वाहुराहुरसनायितशस्त्रधारा
दिक्पालकीर्तिमयचन्द्रमसं ग्रसन्ति ।
चद्वैरिणां रणमुखे शरणप्रदायी
नैवास्ति कश्चिदमुमन्तकमन्तरेण ॥
- c) अपहृतविबुधार्तेर्वामनस्याजमूर्ते -
- रखिलभुवनभिक्षोराश्रमानोकहानाम् ।
ततिरियमतिनीला व्याप्तदिग्व्योमसीमा
स्वयमपि परिमातुं लोकमभ्युद्यतेव ॥
- d) यामेवाहुर्निशिचरकुलोन्मूलने मूलहेतुं
यस्याश्चित्रं प्रकृतिकुटिलं गात्रमित्रं बभूव ।
अम्भोजिन्या शिशिरसरितः कासरीवाच्छमम्भः
कैकेय्याः सा हृदयमदयं मन्थरा निर्ममन्थ ॥

P.T.O.

- e) वनभुवि तनुमात्रत्राणमाज्ञापितं मे
सकलभुवनभारः स्थापितो वत्समूर्ध्नि ।
तदिह सुकरतायामावयोस्तर्कितायां
मयि पतति गरीयानभ्र ते पक्षपातः ॥
- f) अनुपधि रचयित्वा सत्पथे पांसुलत्वं
सुजननयनसौरव्यप्रातिकूल्यं च कृत्वा ।
नरपतिगृहमध्यात्तूर्णभुद्घूर्णमाना
कुटिलगतिरूदस्थान्मन्थरा नाम वात्या ॥

Q2) Explain with reference to context any four of the following. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- a) कारूण्यापं त्रिदशपरिषत्कालमेघं ददर्श ।
b) स्नेहार्दिनेन निरगादनुरागिणीव प्राणावलिर्हृदयतः पिशिताशनानाम् ।
c) अमर्त्यसरितं कर्तुं मेने मर्त्यतरङ्गिणीम् ।
d) जललिपिरिति कामं संगिरन्तां गिरं ताम् ।
e) निन्दिष्यते नियतमेव निमेषहानिः ।
f) अगस्त्यायितमेतस्मिन्वसिष्ठेनात्मवेदिना ।

Q3) Critically appreciate Balkanda of Champu Ramayana. [16]

चम्पूरामायणातील बालकाण्डाचे समीक्षात्मक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Describe the charactersketch of Bharat.

भरताचे चरित्रचित्रण करा.

Q4) Give detailed historical background and salient features of champu literature. [16]

चम्पूवाङ्मयाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी व ठळक वैशिष्ट्यांचे सविस्तर विवेचन करा.

OR/किंवा

Describe the reactions of all, when Rama set out to forest based on champu Ramayana.

चम्पूरामायणाच्या आधारे राम वनात निघाले असता उमटलेल्या सर्व प्रतिक्रियांचे वर्णन करा.

Q5) Write critical notes on any two of the following :

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर समीक्षात्मक टिपणे लिहा.

a) Dasharatha

दशरथ

b) Division and Distribution of Payasa

पायस विभाजन व पायसाचे वितरण

c) Assacimation of Tataka

ताटकावध

d) Rama's reaction on granting boons to Kaikeyi

कैकेयीला दिलेल्या वरांवर रामाची प्रतिक्रिया

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P931

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 334

M. A. (Semester - III)

SANSKRIT (Group - B) (Vedanta)

पंचदशी (चित्रदीप प्रकरण)

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :-

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) सर्व प्रश्नाचे समान गुण आहेत.

Q1) Translate with explanatory notes into English or Marathi any two of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे मराठी किंवा इंग्रजी भाषेमध्ये विवेचक टीपेसह भाषांतर करा.

- i) सदा विचारयेत्तस्मात् जगजीवपरात्मनः ।
जीवभावजगद्भावबाधे स्वात्मैव शिष्यते ॥
नाप्रतीतिस्तयोर्बाधः किन्तु मिथ्यात्वनिश्चयः ।
नो चेत् सुषुप्तिमूर्च्छादौ मुच्येतायत्नतो जनः ॥
- ii) विज्ञानं क्षणिकं नात्मा विद्युदभ्रनिमेषवत् ।
अव्यस्यानुपलब्धत्वाच्छूव्यं माध्यमिका जगुः ॥
असदेवेद्रमित्यादाविदमेव श्रुतं ततः ।
ज्ञानज्ञेयात्मकं सर्वं जगद्भ्रान्तिप्रकल्पितम् ॥
- iii) अद्वितीयब्रह्मतत्त्वे स्वप्नोऽयमखिलं जगत् ।
ईशजीवादिरूपेण चेतनाचेतनात्मकम् ॥
आनंदमयविज्ञानमयावीश्वरजीवकौ ।
मायया कल्पितावेतौ ताभ्यां सर्वं प्रकल्पितम् ॥

P.T.O.

Q2) Explain with reference to the context (any four).

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) सूत्रात्मा स्थूलसृष्ट्यैव विराडित्युच्यते परः ।
- ii) चित्तो भोगापवर्गार्थं प्रकृतिः सा प्रवर्तते ।
- iii) जाग्रदादिविमोक्षान्तः संसारो जीवकल्पितः ।
- iv) यथेच्छं पिबतां द्वैतं तत्त्वं त्वद्वैतमेव हि ।
- v) संगी हि बाध्यते लोके निःसंगः सुखमश्नुते ।
- vi) मायायाः दुर्घटत्वं च स्वतः सिध्यति नान्यतः ।

Q3) Explain different views of शास्त्रकारs is on the soul according to चित्रदीप. [16]

चित्रदीप प्रकरणानुसार विभिन्न शास्त्रकारांचे आत्मविषयक भिन्न दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the concept of 'माया' according to पंचदशी.

पंचदशी ग्रंथानुसार मायेची संकल्पना स्पष्ट करा.

Q4) Explain the concept of 'जगत्' or 'पंचकोश' according to पंचदशी. [16]

पंचदशी ग्रंथानुसार जगत् किंवा पंचकोश संकल्पना स्पष्ट करा.

Q5) Write critical Paragraph on any two of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीप लिहा.

- i) द्वैत व अद्वैत
- ii) जीवन्मुक्त
- iii) पंचदशी

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P932

[Total No. of Pages : 2

[5202]-335

M.A. (Part - II) (Semester - III)

SANSKRIT (Vyakarana Group)

भ्वादि (सिद्धान्त कौमुदी)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Explain fully any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण लिहा -

- i) अतो दीर्घो यञि
- ii) अतो हलादेर्लघोः
- iii) अजेर्व्यघञपोः
- iv) सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु
- v) उपधायां च
- vi) पुगन्तलघूपधस्य च

Q2) Explain with reference any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

- i) वर्तमानक्रियावृत्तेर्धातोर्लट् स्यात्। अटावितौ
- ii) कर्त्रर्थे सार्वधातुके परे धातोः शप् स्यात्। शपावितौ।
- iii) मन्यतेस्तत्तमः स्यात् स चैकार्थस्य वाचकः स्यात्।
- iv) अभ्यासस्यादिर्हल शिष्यतेऽन्ये हलो लुप्यन्ते। इति वलोपः।
- v) धातोः स्यतासी एतौ प्रत्ययौ स्तो लृलुटोः परतः। शबाद्यपवादः।
- vi) आशिषि तुह्योस्तातङ्वा स्यात्। अनेकाल्त्वात्सर्वादेशः।

P.T.O.

Q3) Write an essay on सार्वधातुकलकार and आर्धधातुकलकार [16]
सार्वधातुकलकार आणि आर्धधातुकलकार यावर निबंध लिहा.

OR / किंवा

Write an essay on the division of आत्मनेपद, परस्मैपद and उभयपद.
आत्मनेपद, परस्मैपद आणि उभयपद या प्रकारांवर निबंध लिहा.

Q4) Write short notes on any four of the following. [16]
पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) अभ्यास
- ii) वर्तमानकाल
- iii) अनद्यतनभूतकाल
- iv) अनद्यतनभविष्यत्काल
- v) निमन्त्रण
- vi) आमन्त्रण

Q5) Explain any four forms quoting the relevant rules of Panini from the following. [16]

- i) भवानि
- ii) भूयात्
- iii) एधिषीष्ट
- iv) ऐधिष्ठा
- v) आनर्द
- vi) अकटीत्

[5202] - 336

M.A. (Part - II) (Semester - III)

SANSKRIT

VEDA (Group - D)

Shatapatha Brahmanam (3rd Kanda) and Ashvalayana Gryhyasutram
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate the following passages into English or Marathi. (any four) [16]

पुढील परिच्छेदांचे मराठी किंवा इंग्रजीमध्ये भाषांतर करा. (कोणतेही चार)

- i) तस्माद् दीक्षिता राजानं गोपायन्ति - नेत्रोऽपहरानिति। तस्मात्तत्र सुगुप्तं चिकीर्षेत्-यस्य ह गोपनायामपहरन्ति। हीयते ह।
- ii) देवाश्च वाऽअसुराश्च उभये प्राजापत्याः पस्पृधिरे। ततो द्वेभ्यः सर्वा एवौषधयः ईयुः-यवा हैवैभ्यो नेयुः।
- iii) तद् यावेतौ पूर्वौ तयोर्दक्षिणमेवाग्रे परिलिखेत्। अथापरयोरुत्तरम्। अथापरयोर्दक्षिणम्। अथ पूर्वयोरुत्तरम्।
- iv) पुरुषो वै यज्ञः। पुरुषस्तेन यज्ञो यदेनं पुरुषस्तनुते। एष वै तायमानो यावानेव पुरुषस्तावान्विधीयते। तस्मात्पुरुषो यज्ञः॥
- v) स वाऽअष्टावेव कृत्वो जुह्वां गृह्णाति, चतुरुपभृति। तद् वज्रमभिभारं करोति, तेन वज्रेणाभिभारेणोमाल्लोकान्प्रभिनत्ति। इमाल्लोकान्प्रजनयति।
- vi) ऋत्विजो हैव देवयजनम्। ये ब्राह्मणाः शुश्रुवांसोऽनूचाना विद्वांसो याजयन्ति-सैवाहवला, एतन्नेदिष्टतमामिव मन्यामहे इति।

Q2) Explain the following sentences with reference to the context. (any four)[16]

पुढील वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही चार)

- i) दिवि वै सोम आसीत्।
- ii) वैष्णवो हि यूपः।
- iii) पलाशशाखया प्राजति।
- iv) त्रिवृद्ध्यन्नम्।
- v) संवत्सरसंमितो वै यज्ञः।
- vi) आदित्यं चरुं प्रायणीयं निर्वपति।

P.T.O.

Q3) Write detailed notes on. (any two)

[16]

सविस्तर टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- i) पशुकल्प
- ii) गोष्ठशान्ति
- iii) आश्वयुजीकर्म

Q4) Explain the following sentences with reference to the context (any four)[16]

पुढील वाक्यांचे असंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतीही चार)

- i) यत्तु समानं तद्वक्ष्यामः।
- ii) नाम चास्मै दद्युः।
- iii) ग्रामकामा अग्रय इति उदाहरन्ति।
- iv) अथ काम्यानां स्थाने काम्याः।
- v) चैत्ययज्ञे प्राक् स्विष्टकृतश्चैत्याय बलिं हरेत्।
- vi) अथ स्वाध्यायविधिः।

Q5) How is the 'कृष्णाजिनदीक्षा' for a Soma-sacrifice described in the 3rd Kanda of शतपथब्राह्मण ?

सोमयज्ञाकरिता घ्यावी लागणारी 'कृष्णाजिनदीक्षा' शतपथब्राह्मणाच्या तृतीयकांडात कशी वर्णिली आहे ?

[16]

OR/किंवा

How is 'वास्तुपरीक्षा' described in the आश्वलायनगृह्यसूत्र ?

आश्वलायनगृह्यसूत्रात 'वास्तुपरीक्षा' कश्याप्रकारे स्पष्ट केली आहे ?

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P933

[Total No. of Pages : 2

[5202]-337

M.A. (Part - II) (Semester - III)

SANSKRIT (Paper - IV)

संस्कृत साहित्य आणि साहित्यशास्त्राचा इतिहास
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Critically evaluate माघे सन्ति त्रयो गुणाः। [16]

माघे सन्ति त्रयो गुणाः। याचे समीक्षात्मक मूल्यमापन करा.

OR/किंवा

Write an essay on भवभूती as a poet.

भवभूती एक कवि यावर निबंध लिहा.

Q2) Write an essay on चम्पू a literary form. [16]

चम्पू एक साहित्य बन्ध या विषयावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Critically appreciate मेघदूतः as a दूतकाव्य.

मेघदूताचे एक दूतकाव्य या अंगाने विवेचक रसग्रहन करा.

Q3) Write in detail about the Bhasa's dramas based on the महाभारत. [16]

महाभारत कथेवर आधारित भासाच्या नाटकांवर सविस्तर लिहा.

OR / किंवा

Write an essay on मृच्छकटिक as प्रकरण.

मृच्छकटिक एक प्रकरण यावर निबंध लिहा.

P.T.O.

Q4) Write a critically note on रससिद्धांत.

[16]

रससिद्धांतावर विवेचक टीप लिहा.

OR/किंवा

Write in detail about the काव्यहेतुः

काव्यहेतुविषयी सविस्तर लिहा.

Q5) Write critical notes on any two of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

i) Classification of Poetry

काव्यप्रकार

ii) वामन

iii) ध्वनि school

ध्वनि संप्रदाय

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P934

[Total No. of Pages : 3

[5202]-431
M.A. (Semester - IV)
SANSKRIT (Paper - I)
मेघदूतम् (Meghadootam)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate any four of the following verses into English or Marathi. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही चार श्लोकांचे मराठी अथवा इंग्रजीमध्ये भाषांतर करा.

- i) तस्मिन्नद्रौ कतिचिदबलाविप्रयुक्तः स कामी
नीत्वा मासान्कनकवलयभ्रंशरिक्त प्रकोष्ठः।
आषाढस्य प्रथमदिवसे मेघमाश्लिष्टसानुं
वप्रक्रीडापरिणतगजप्रेक्षणीयं ददर्श॥
- ii) मन्दं मन्दं नुदति पवनश्चानुकूलो यथा त्वं
वामश्चायं नदति मधुरं चातकस्ते सगन्धः।
गर्भाधानक्षणपरिचयान्नूनाबद्धमालाः
सेविष्यन्ते नयनसुभगं खे भवन्तं बलाकाः॥
- iii) उत्पश्यामि द्रुतमपि सखे मश्रियार्थं यियासोः।
कालक्षेपं ककुभसुरभौ पर्वते पर्वते ते।
शुक्लापाङ्गैः सजलनयनैः स्वागतीकृत्य केकाः
प्रत्युद्यातः कथमपि भवान्गन्तुमाशु व्यवस्येत्॥
- iv) तत्र व्यक्तं दृषदि चरणन्यासमर्धेन्दुमौलेः
शश्वत्सिद्धैरूपहतबलिं भक्तिनम्रः परीयाः।
यस्मिन् दृष्टे करणविगमादूर्ध्वमुद्धूतपापाः
कल्पिष्यन्ते स्थिरगणपदप्राप्तये श्रद्धाणाः॥

P.T.O.

- v) विद्युत्वनतं ललितवनिताः सेन्द्रचापं सचित्ताः
 संगीताय प्रहतमुरजाः स्निग्धपर्जन्यघोषम्।
 अन्तस्तोयं मणिमयभुवस्तुङ्गमभ्रंलिहाग्राः
 प्रासादास्त्वां तुलचितुमलं यत्त तैस्तैर्विशेषैः॥
- vi) इत्याख्याते पवनतनयं मैथिलीवोन्मुखी सा
 त्वामुत्कण्ठोच्छ्वसितहृदया वीक्ष्य संभाव्य चैव।
 श्रोष्यत्यस्मात्परमवहिता सौम्य सीमन्तिनीनां
 कान्तोदन्तः सुहृदुपनतः संगमात्किंचदूनः॥

Q2) Explain any four of the following with reference to the Content. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) याञ्चा मोघा वरमधिगुणे नाघमे लब्धकामाः।
- ii) स्त्रीणामाघं प्रणयवचनं विश्रमो हि प्रियेषु।
- iii) अन्तः शुद्धस्त्वमपि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः।
- iv) केवा न स्युः परिभवफला निष्फलारम्भयत्नाः
- v) सारङ्गास्ते जललवमुचः सूचयिष्यन्ति मार्गम्।
- vi) क्रूरस्तस्मिन्नपि न सहते संगमं नौ कृतान्तः।

Q3) Explain the Path of 'मेघ' as shown in the मेघदूतम्. [16]

मेघदूतामध्ये दर्शविलेल्या मेघाच्या मार्गाचे वर्णन करा.

OR / अथवा

Discuss. What is 'खंडकाव्य'? and how मेघदूत qualifies to be a खंडकाव्य.

खंडकाव्य म्हणजे काय ते सांगून मेघदूत खंडकाव्य कसे याबद्दल चर्चा करा.

Q4) Write notes on any two of the following.

[16]

कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- i) Character sketch of the 'यक्ष'
यक्षाचे चरित्रचित्रण
- ii) Content of पूर्वमेघ
पूर्वमेघाचा विषयाशय
- iii) Discription of उज्जयिनी
उज्जयिनीचे वर्णन
- iv) The Figurs of speech in मेघदूतम्
मेघदूतातील अलंकार

Q5) Write short notes on any two of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- i) Mahakavi Kalidasa
महाकवी कालीदास
- ii) Influence of मेघदूत on Later Sanskrit literature
मेघदूताचा नंतरच्या काळातील संस्कृतसाहित्यावर असणारा प्रभाव
- iii) Rivers in Meghdootam
मेघदूतातील नद्या

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P935

[5202]-432

[Total No. of Pages : 2

M.A. (Semester -IV)

SANSKRIT

सदानंदयतिकृत – वेदान्तसार
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours]

[Max. Marks: 80

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Translate into English or Marathi, any two of the following paragraphs. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांचे इंग्रजी किंवा मराठी मध्ये भाषांतर करा.

- i) अयमधिकारी जननमरणादिसंसारानलतप्तो दीप्तशिरा जलराशीमिव उपहारपाणिः श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठं गुरुमुपसृत्य तमनुसरति, 'समित् पाणिः श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठम्' इत्यादि श्रुतेः। स परमकृपया 'अध्या शेपापवाद न्यायेनैनुपदिशति तस्मै स विद्वानुपसन्नाय प्राह इत्यादिश्रुतेः।
- ii) अत्रापि चतुर्विधसकलस्थूलशरीरमेकानेकबुद्धिविषयतया वनवज्जलाशयवद्वा समष्टिः वृक्षवज्जलवद्वा व्यष्टिरपि भवति। एतत् समष्ट्युपहितं चैतन्यं वैश्वानरो विराडिति चोच्यते सर्वनराभिमानित्वात् विविधं राजमानत्वाच्च। अस्यैषा समष्टिः स्थूल शरीरमन्नविकारत्वात् अन्नमयकोशः स्थूलभोगायतनत्वाच्च स्थूलशरीरं जाग्रदिति च व्यपदिश्यते।
- iii) अयं तु व्यूत्थानसमये मांसशोणितमूत्रपुरीषादिभाजनेन शरीरेण, आन्ध्यमान्द्यापटुत्वादिभाजनेनेन्द्रियग्रामेण, अशनायापिपासाशोकमोहादिकभाजनेनान्तःकरणेन च पूर्वपूर्ववासनया क्रियमाणानि कर्माणि भुज्यमानानि ज्ञानाविरुद्धारब्धफलानि च पश्यन्नपि बाधितत्वात् परमार्थतो न पश्यति।

Q2) Explain any two of following sentences with reference to the context. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन वाक्यांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण द्या.

- i) वेदान्तो नामोपनिषत्प्रमाणम् तदुपकारीणि शारीरकसूत्रादीनिच।
- ii) अस्याप्रामाण्यं न शङ्कनीयं, त्रिवृत्करणश्रुतेः पञ्चीकरणस्यापि उपलक्षणत्वात्।
- iii) बुद्धितत्स्थचिदाभासौ द्वावेतौ व्याप्नुतो घटम्।
तत्राज्ञानं धिया नश्येदाभासेन घटः स्फुरेत्॥
- iv) तदानीमेतावीश्वरप्राज्ञौ चैतन्यप्रदीप्ताभिरतिसूक्ष्माभिः अज्ञानवृत्तिभिरानन्दमनुभवतः।

P.T.O.

Q3) Explain the concept of 'अज्ञान' according to Advaita Philosophy. [16]

अद्वैत तत्त्वज्ञानानुसार 'अज्ञान' संकल्पना स्पष्ट करा.

OR/ अथवा

Explain 'अनुबन्धचतुष्टय' according to Vedantasara.

वेदांतसारानुसार अनुबन्धचतुष्टय स्पष्ट करा.

Q4) Explain 'महावाक्यार्थ' as described in Vedantasara. [16]

वेदांतसारामध्ये वर्णिलेला महावाक्यार्थविचार स्पष्ट करा.

OR/ अथवा

Explain in detail the nature of subtle body.

सूक्ष्मशरीराचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.

Q5) Write short notes on any two of the following. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- i) आचार्य सदानन्दः
- ii) पञ्चीकरणम्
- iii) पुत्रादीनाम् अनात्मत्वम्
- iv) मङ्गलश्लोकः

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P936

[5202]-433

[Total No. of Pages : 3

M.A. (Semester -IV)

SANSKRIT

भरतनाट्यशास्त्र

(Group -A : Sahitya) (Paper -III)

(I, VI, & VII अध्याय)

(2008 Pattern)

Time: 3 Hours]

[Max.Marks: 80

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q5) Translate into English or Marathi any four of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) तच्छ्रुत्वा वचनं शक्रो ब्रह्मणा यदुदाहृतम्।
प्राञ्जलिः प्रणतो भुत्वा प्रत्युवाच पितामहम्॥
ग्रहणे धारणे ज्ञाने प्रयोगे चास्य सत्तम।
अशक्ता भगवन् देवा अयोग्या नाट्यकर्मणि॥
- ii) पूर्वं कृतयुगे विप्रा वृत्ते स्वायम्भुवेऽन्तरे।
त्रेतायुगे सम्प्रवृत्ते मनोर्वैवस्वतस्य तु ॥
ग्राम्यधर्मप्रवृत्ते तु कामलोभवशङ्गते।
ईर्ष्याक्रोधादिसम्मूढे लोके सुश्वित दुःखिते॥
- iii) शृङ्गारो विष्णुदैवत्यो हास्यः प्रमथदैवतः।
शैद्रो रूद्राधिदैवत्यः करूणो यमदैवतः॥
बीमत्सस्य महाकालः कालदेवो भयानकः।
वीरो महेन्द्रदेवः स्याद्भुतो ब्रह्मदैवतः॥
- iv) भावा विकारा रत्याद्याः शान्तस्तु प्रकृतिर्मतः।
विकारः प्रकृतेर्जातः पुनस्तत्रैव लीयते॥
स्वं स्वं निमित्तमासाद्य शान्ताद्भावः प्रवर्तते।
पुनर्निमित्तापाये च शान्त एवोपलीयते॥

- v) तथा नराणां नृपत्तिः शिष्यणाञ्च यथा गुरुः।
 एवं हि सर्वभावानां भावः स्थायी महानिहः।।
 इष्टार्थविषयप्राप्त्या रतिः समुपजायते।
 सौम्यत्वाभिनेया सा वाङ्माधुर्याङ्गचेष्टितैः।।
- vi) गुरुराजापराधेन रौद्राणाञ्चावि दर्शनात्।
 श्रवणादपि घोराणां भयं मोहेन जायते।।
 गात्रकल्पनवित्तासैर्वकप्रशोषणसम्भ्रमैः।
 विस्मारितेक्षणैः कार्यमभिनेय क्रियागुणैः।।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following. **[16]**

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) चत्वारोऽभिमया ह्येते विज्ञेया नाट्यसंश्रयाः।
- ii) रस इति कःपदार्थः। उच्यतेः आस्वाद्यत्वात्।
- iii) हितोपदेशजनन धृति कीडासुखादिकृत्।
- iv) विविधाभिमुख्येन रसेषु चरन्तीलि व्यथिचारिणः।
- v) विकारः प्रकृतेर्जातः पुनस्तत्रैव लीयते।
- vi) नाट्याख्यं पञ्चमं वेदं सेतिहासं करोम्यहम्।

Q3) Write in detail about the शृङ्गार & हास्य रस according to Bharata. **[16]**

भरतानुसार शृङ्गार व हास्यरसाविषयी सविस्तर लिहा.

OR/ किंवा

Explain the concept of नाट्यवेद

नाट्यवेद ही संकल्पना स्पष्ट करा.

Q4) Write in detail about the 'भाव' according to Bharata. [16]

भरतानुसार 'भाव' याविषयी सविस्तर लिहा.

OR/ किंवा

Write in detail about the contribution of Bharata with reference to VI & VII adhyāya.

सहावा आणि सातवा या अध्यायांच्या आधारे भरताचे योगदान सविस्तर लिहा.

Q5) Write critical notes on any two of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) वीररस
- ii) अनुकीर्तन
- iii) करुणरस
- iv) Types of अभिनय
अभिनयाचे प्रकार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3384

[Total No. of Pages : 3

[5202] - 434

M.A. (Part - II) (Semester - IV)

SANSKRIT (PAPER - III)

संस्कृत – वेदान्त Gr. B

सर्वदर्शनसंग्रह – जैन, चार्वाक, बौद्ध, पाशुपत दर्शन

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate into English or Marathi any two of the following with explanatory notes. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरणात्मक टीपांसह इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा.

i) बौद्धानां सुगतो देवो विश्व च क्षणभङ्गुरम्।

आर्यसत्याख्यया तत्त्वचतुष्टयमिदं क्रमात्॥

दुःख मायतनं चैव ततः समुदयो मतः।

मार्गश्चेत्यस्य च व्याख्या क्रमेण श्रूयतामतः॥

दुःखं संसारिणः स्कन्धास्ते च पञ्च प्रकीर्तिताः।

विज्ञानं वेदना संज्ञा संस्कारो रूपमेव च॥

ii) तद्विधान विवक्षायां स्यादस्तीति गतिर्भवेत्।

स्यान्नास्तीति प्रयोगः स्यात्तन्निषेधे विवक्षिते॥

क्रमेणोभयवाञ्छायां प्रयोगः समुदायभाक्।

युगपत्तद्विवक्षायां स्यादवाच्यमशक्तितः॥

आघावाच्यविवक्षायां पञ्चमो भङ्ग इष्यते।

अत्यावाच्यविवक्षायां षष्ठभङ्गासमुद्भवः॥

समुच्चयेन युक्तश्च सप्तमो भङ्ग उच्यते॥

P.T.O.

- iii) ब्रह्माद्याः स्थावरान्ताश्च देवदेवस्य शूलिनः।
 पशवः परिकीर्त्यन्ते समस्ताः पशुवर्तिनः॥
 ब्रह्माद्याः स्थावरान्ताश्च पशवः परिकीर्तिताः।
 तेषां पतिर्महादेवः स्मृतः पशुपतिः श्रुतौ॥
 पञ्चकास्त्वष्ट्र विज्ञेया गणधैकस्त्रिकात्मकः।
 वेत्ता नवगणस्यास्य संस्कर्ता गुरुरूच्यते॥

Q2) Explain with reference to the context any four of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) न हि भिक्षुकाः सन्तीति स्थाल्यो नाधिश्रीयन्ते।
- ii) पञ्चार्थादन्यतो नास्ति यथावत्तत्त्वनिश्चयः।
- iii) ज्ञानदर्शन चारित्रण्यपवर्गस्य वर्तनी।
- iv) न तद्वस्तु न तन्मानं शब्दलिङ्गेन्द्रिया दिजम्।
- v) तस्मात्प्रमेयाधिगतेः प्रभाणं मेयरूपता।
- vi) भस्मीभूतस्य देहस्य पुनरागमनं कुतः।

Q3) What is the contribution of चार्वाक to Indian philosophical systems. [16]

भारतीय दर्शनशास्त्रातील चार्वाकांचे योगदान कोणते आहे?

OR/किंवा

Write an essay on पाशुपत दर्शन.

पाशुपत दर्शनावर निबंध लिहा.

Q4) Write in detail about the भावनाचतुष्टय according to बौद्ध दर्शन [16]

बौद्ध दर्शनाच्या आधारे भावनाचतुष्टयावर सविस्तर लिहा.

OR/किंवा

Write a detailed note on सर्वज्ञ पुरुष according to जैन दर्शन

जैन दर्शनाच्या आधारे सर्वज्ञपुरुषावर सविस्तर टीप लिहा.

Q5) Write notes on any two of the following:

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- i) जीवभेद in जैन दर्शन
- ii) विज्ञानवादी बौद्ध
- iii) निरपेक्ष ईश्वर कारण in पाशुपतदर्शन

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3385

[Total No. of Pages : 2

[5202] - 436

M.A.

SANSKRIT

आपस्तंब श्रौतसूत्र पाणिनीया शिक्षा
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Explain with reference to context any four of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) अधिवृक्षसूर्ये आविःसूर्ये वा गार्हपत्यमभिमन्त्रयते।
- ii) उद्धरेत्येव सायमाह यजमानः।
- iii) आहवनीये वर्षिष्ठम्।
- iv) नान्तराग्नी सञ्चरति।
- v) नक्तमाहवनीयं धारयति।
- vi) आहवनीये होमो नापरयोः।

Q2) Write detailed notes on any two of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर टीपा लिहा.

- i) Position of sacrificer's wife in the s'rautaxajnas यजमानपत्नीचे श्रौतयज्ञातील स्थान
- ii) हविर्यज्ञ
- iii) आग्रयणेष्टि
- iv) Relation of s'rautasutras to Brahmana texts श्रौतसूत्रे आणि ब्राह्मणग्रंथ यांचा संबंध

P.T.O.

Q3) Explain with reference to context any four of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) स्वरा विंशतिरेकश्च
- ii) तेषां विभागः पञ्चधा स्मृतः।
- iii) ह्रस्वो दीर्घः प्लुत इति कालतो नियमा अचि।
- iv) अष्टौ स्थानानि वर्णानाम्।
- v) जिह्वामूले तु कुः प्रोक्तः।
- vi) घोषा वा संवृता सर्वे

Q4) Write explanatory notes on any two of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) Process of articulation given in the पाणिनीया शिक्षा
पाणिनीय शिक्षेमध्ये दिलेली उच्चारणप्रक्रिया
- ii) आभ्यन्तर प्रयत्न / आणि अनुप्रदान
- iii) ऊष्माणः
- iv) पाठकाधमाः

Q5) Write short notes on any four of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) श्रौताग्नी
- ii) अग्निहोत्रहवणी
- iii) यजमान
- iv) स्पर्शाः
- v) करण
- vi) अघोष

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P937

[5202]-437

[Total No. of Pages : 2

M.A. (Semester -IV)

SANSKRIT (Paper -IV)

40137- संस्कृत साहित्य व साहित्यशास्त्राचा इतिहास
(2008 Pattern)

- 1) ध्वन्यालोक उद्योत 1
- 2) अष्टांग हृदय-सुत्रस्थान अध्याय 12,13
शारीरस्थान अध्याय 3, 83, 120

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

Q1) Translate any four of the following into English or Marathi.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) आलोकार्थी यथा दीपशिखायां यत्नवाज्जनः।
तदुपायतया तद्वदर्थे वाच्ये तदादृतः॥
- ii) काव्यस्यात्मा स एवार्थस्तथा चादिकवेः पुरा।
क्रौञ्चद्वन्द्व वियोगोत्थः शोकः श्लोकत्वभागतः॥
- iii) तत्र वाच्यः प्रसिद्धो यः प्रकारैरूपमादिभिः।
बहुधा व्याकृतः सोऽन्यैः काव्यलक्ष्मविधायिभिः॥
- iv) व्यङ्ग्यस्य प्रतिभामात्रे वाच्यार्थानुगमेऽपि वा।
न ध्वनिर्यत्र वा तस्य प्राधान्यं न प्रतीयते॥
- v) स्वसामर्थ्यवरोनैव वाक्यार्थं प्रययन्नपि।
यथा व्यापारनिष्पत्तौ पदार्थो न विभाव्यते॥
- vi) रूढा ये विषयेऽन्यत्र शब्दाः स्वविषयादपि।
लावण्याद्याः प्रयुक्तारत्ते न भवन्ति पदं ध्वनेः॥

Q2) Write in detail about the आनन्दवर्धन 's contribution to Sanskrit Poetics. [16]

आनन्दवर्धनाचे संस्कृत काव्यशास्त्रातील योगदानाविषयी सविस्तर लिहा.

OR/किंवा

Explain काव्यस्यात्मा ध्वनिः।

काव्यस्यात्मा ध्वनिः स्पष्ट करा.

Q3) Write critical notes on any two of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) लक्षणाव्यापारः
- ii) महाकवित्व
- iii) Views of भाक्तवादी
भाक्तवाद्यांची मते

Q4) Write in detail about the types and functions of कफदोष.

[16]

कफदोषाचे प्रकार आणि कार्ये या विषयी सविस्तर लिहा.

OR/ किंवा

Write in detail about the treatment of the दोष^s.

दोषचिकित्सेविषयी सविस्तर लिहा.

Q5) Write critical notes on any two of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) पित्तप्रकृति
- ii) Causes for increase of दोष^s
दोषवृद्धिकारण
- iii) Types and functions of वातदोष
वातदोषाचे प्रकार आणि कार्ये

